

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΠΕΡΙ ΔΡΟΒΙΑΝΗΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΗ ΙΕΡΩΝ ΘΕΣΕΩΝ

Εἰσαγωγή - Ἐπιμέλεια
ΧΡΗΣΤΟΥ ΑΘΑΝ. ΜΟΥΛΙΑ

« Δεῦτοῖς εὐρημένοις ἱκανῶς χρῆσθαι,
» Τὰ δὲ ἐωρογυμμένα σιραῖσθαι Σητεῖν. »

(Ἀριστοτέλ. ἐν Ποσειδ. Ζ'. 9.)

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΔΡΟΒΙΑΝΗΣ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

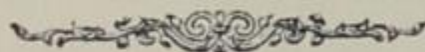
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΔΡΟΒΙΑΝΗΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΤΟΜΟΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΗ ΙΕΡΩΝ ΘΕΣΕΩΝ.

* ΣΥΛΛΟΓΗ *
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

Εισαγωγή - 'Επιμέλεια
ΧΡΗΣΤΟΥ ΑΘΑΝ. ΜΟΥΔΙΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 56282
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 24/6/2015
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

ΠΑΤΡΑ 1997

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Πάτρα μὲ τὴν ἀκμαία ἐνδοχώρα της καὶ τὴν προνομιούχο θέση της στοὺς θαλάσσιους δρόμους, εὐθὺς ὡς ἀπελευθερώθηκε (1828), ἔγινε πόλος ἔλξης γιὰ πολλοὺς νέους οἰκιστὲς, ποὺ κατάγονταν ἀπὸ περιοχὲς τοῦ ἀλύτρωτου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ συρροὴ τῶν νέων αὐτῶν στοιχείων καὶ οἱ εὐνοϊκὲς συγκυρίες ποὺ συνέτρεξαν, ὠθήσανε τὴν Ἀχαϊκὴ πρωτεύουσα σὲ μία ἀναγεννησιακὴ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πορεία καὶ τὴν κατέστησαν, πολὺ σύντομα, τὸ σημαντικότερο ἔμπορεῖο τοῦ ἀρτισύστατου Νεοελληνικοῦ Κράτους, μὲ διασυνδέσεις σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση μέχρι τὴν Ἀμερικὴ.

Ἀπὸ τίς περιοχὲς ποὺ ἰδιαίτερα «τροφοδότησαν» τὴν Πάτρα μὲ νέο δυναμικὸ ἦταν ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ παρουσία τῶν Ἡπειρωτῶν ἐμπόρων στὴν Ἀχαϊκὴ πρωτεύουσα ὑπῆρξε σημαντικὴ. Ξεχωριστὴ θέση στὶς ἠπειρωτικὲς μητροπόλεις κατέχει ἡ Δρόβιανη τῆς Βορ. Ἡπείρου, ἀπ' ὅπου ἀπεδήμησαν πολλοί. Τὴν πρόοδό τους στὴ δεύτερη πατρίδα τους καταγράφει ἀδρᾶ ἓνα δημοσίευμα Ἀθηναϊκῆς ἑφημερίδας τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὸ ὁποῖο, «...Τοιοῦτοι πλούσιοι Ἡπειρῶται κατέχουσι σήμερον καὶ τὰς Πάτρας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εὗρον τὰ πλούτη ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, ἀλλ' εἶνε καὶ πολλοί, ἴσως οἱ περισσότεροι, οἵτινες τὰ ἔκαμαν μὲ τὴν εὐφυΐαν καὶ μὲ τὸν ἰδρωτὰ των... Καὶ οἱ πρῶτοι δὲ συνεχίζοντες τὸ πατρικὸν ἔργον, συνετέλεσαν καὶ συντελοῦν ἔτι πρὸς τελειοποίησιν μᾶλλον αὐ-

τουῦ καὶ πρὸς αὐξήσιν τῶν κληρονομηθέντων περιουσιῶν. Περιερχόμενός τις τὰ γραφικὰ τῶν Πατρῶν τετράγωνα, τὰ στολισμένα μὲ τὰς ἀψιδωτάς των στοάς, ἀναγιγνώσκει ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν τὰ ὀνόματα Παππᾶς καὶ Σα, Ἄδελφοὶ Σπυράκου, Ἄδελφοὶ Μουστάκη, Ἄδελφοὶ Ἀνδρούσου, Λάππας, Κοντολόλης, Σιούτης, Ἐξαρχος, Πάνου, Ἄδελφοὶ Κουκούλη, Ζῶγκος καὶ Μπαζάκης κλπ. γραμμένα μὲ διάφορα χρώματα καὶ ἐπιχρυσωμένα. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ὀνόματα μεγαλεμπόρων Ἑπειρωτῶν, καὶ ὅλα αὐτὰ ἀριθμοῦνται μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἐμπορικῶν ὀνομάτων τῆς Ἀχαϊκῆς πρωτεύουσας. Ὑπερέχουσι δὲ μεταξὺ πάντων καὶ ἐπ' ἀριθμῶ καὶ ἐπὶ καταστάσει οἱ Δροβιανῖται ἰδίως. Ἡ ἀποκατάστασις τῶν Ἑπειρωτῶν ἐν Πάτραις ὑπολογίζεται μετὰ τῶν πρώτων ἐμπορικῶν χρόνων τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οἱ Ἑπειρωταὶ εἶνε ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ἔδωσαν ἐμπορικὴν ὄψιν καὶ σημασίαν εἰς τὰς Πάτρας. Σήμερον δὲ κατέχουσιν ὅλα ἐν γένει τὰ εἶδη τοῦ ἐμπορίου ἐνταῦθα...»¹.

Μέχρι τὸ 1946 διετηρεῖτο στὴν περιοχή Φώσταινας οἰκισμὸς «Δροβιανίτικα», τοῦ ὁποίου ἡ ὀνομασία εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ προῆλθε ἀπὸ παλαιοὺς Δροβιανῖτες ἐποίκους. Ὁ οἰκισμὸς αὐτὸς ἀναγνωρίστηκε αὐτοτελῆς μὲ τὴ γενικὴ ἀπογραφή τοῦ 1928, κατὰ τὴν ὁποία εἶχε 58 κατοίκους καὶ τὸ 1946 ξαναενώθηκε μὲ τὴ Φώσταινα.

Οἱ πιὸ γνωστὲς οἰκογένειες ποὺ ἐγκατεστάθησαν στὴν Πάτρα, προερχόμενες ἀπὸ τὴν βορειοηπειρωτικὴ αὐτὴ κωμόπολη, εἶναι οἱ Πράτσικα, Μουστάκη, Πάνου, Λάππα, Δρόσου, Παππά, Κώνστα, Ζώτου, Ζούπα, Βιδούρη, Κότταρη, Δασιου, Μανθόπουλου, Καλλιάφα, Τσουνή, Καλυβᾶ, Οἰκονόμου καὶ Σπυράκου, πολλὰς ἀπὸ τίς ὁποῖες ὑπάρχουν μέχρι σήμερα.

Ἡ κωμόπολη τῆς Δρόβιανης ὑπάγεται στὴν ἐπαρχία Δελ-

1. Ἐφ. «Φωνὴ τῆς Ἑπέρου» φ. 27/19.3.1893.

βίνου και απέχει 42 χλμ. ΒΑ. από τὸ ἀρχαῖο Βουθρωτὸ και 20 χλμ. Δ. ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Σαράντα. Ἀνέκαθεν ἦταν χωρισμένη, διὰ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, σὲ δύο Κοινότητες, τὴν Ἄνω και τὴν Κάτω Δρόβιανη και ἐθεωρεῖτο κεφαλοχώρι τῆς Βορ. Ἡπείρου. Τὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 18ου αἰώνα παραδίδεται ὅτι ὑπῆρχαν και στὶς δύο Κοινότητες συνολικὰ πέντε Ἐκκλησίες και Μετόχια τῶν Δροπολίτικων Μονῶν Δρυϊάνου (παρὰ τὴ Δρόβιανη) και Προφήτη Ἡλία (Γεωργουτσάτων), ὅπου λειτουργοῦσαν φημισμένα Μοναστηριακὰ Σχολεῖα, στὰ ὁποῖα μορφώθηκαν πολλοὶ νέοι ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν κωμόπολη αὐτὴ και τὶς περιοχὲς Πωγωνιανῆς, Δρόπολης και Λυτζουρίας. Τὰ Σχολεῖα αὐτὰ συντηροῦντο ἀπὸ προαιρετικὲς συνεισφορὲς τῶν κατοίκων, ἀπὸ ἐμβάσματα ξενητεμένων Δροβιανιτῶν και ἀπὸ μοναστηριακὲς και ἐκκλησιαστικὲς παροχὲς. Κεντρικὸς ναὸς στὴν Ἄνω Δρόβιανη ἦταν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ποὺ χτίστηκε στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνα και στὴν Κάτω τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ποὺ χτίστηκε περίπου στὰ 1780. Ὑπῆρχαν ὅμως και στὶς δύο Κοινότητες και ἄλλες ἐκκλησίες και παρεκκλήσια.

Τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων ἦταν ὑψηλό, μὲ βαθιὲς παραδοσιακὲς ρίζες και ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶχε ἑλληνικὴ συνείδηση και διατηροῦσε πολλὰ ἀρχαῖα ἥθη και ἔθιμα. Ἡ καθομιλουμένη γλῶσσα ἦταν ἡ ἑλληνικὴ, ἡ ὁποῖα ἦταν και ἡ ἀποκλειστικὴ γλῶσσα μόρφωσης και λατρείας. Ἀνέκαθεν οἱ κάτοικοί τῆς ἀγωνίστηκαν νὰ διατηρήσουν ἀλώβητη τὴ θρησκευτικὴ και ἐθνικὴ τους ἀνεξαρτησία και ἀντέστησαν μὲ σθένος στὶς κατακτητικὲς βλέψεις τοῦ Ἀλῆ Πασὰ και τὸν ἐκμαυλιστικὸ ἐξισλαμισμὸ.

Στὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» και στὴ «Φωνὴ τῆς Ἡπείρου» ὑπάρχουν ἀρκετὲς ἀνταποκρίσεις γιὰ διώξεις και φυλακίσεις Ἑλλήνων ὑπηκόων ποὺ κατοικοῦσαν στὴ Δρόβιανη, διότι δὲν ἔστεργαν νὰ πληρώσουν ἄδικους και παράλο-

γους φόρους πού διεκδικούσαν οί Τοῦρκοι καὶ ἀρνοῦνταν νὰ ὑποκύψουν στὶς αὐθαιρεσίες καὶ τὶς ἀρπακτικὲς τοὺς διαθέσεις. Μάλιστα γιὰ τὴν περίπτωση τῆς εἰσπραξῆς τῶν φόρων, οἱ Τοῦρκοι ἔστειλαν στρατιῶτες ἀπὸ τὸ Δέλβινο, οἱ ὅποιοι φυλάκισαν πολλοὺς Ἑλληνας Δροβιανῖτες καὶ προκάλεσαν μεγάλες καταστροφὲς στὰ σπίτια τοὺς, στὰ ὅποια ἐγκατεστάθησαν αὐθαίρετα. Στὰ δημοσιεύματα αὐτὰ ἐκφράζονται παράπονα κατὰ τῆς Κυβέρνησης καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν γιὰ ἀδιαφορία καὶ ἀδράνεια καὶ ἀπορίες γιὰ τὴν ὑποβάθμιση ἑνὸς τόσο σοβαροῦ ζητήματος¹.

Μὲ βάση τὰ σωζόμενα ἀπογραφικὰ – στατιστικὰ στοιχεία τῶν ἐτῶν 1898 – 1899 ὁ πληθυσμὸς καὶ τῶν δύο κοινοτήτων ἔφθανε τότε τοὺς 2.000 κατοίκους (400 οἰκογένειες), οἱ ὅποιοι ἦσαν ὅλοι Ἑλληνας καὶ λειτουργοῦσαν τρία σχολεῖα, ἓνα «Ἑλληνικό», ἓνα δημοτικὸ σχολεῖο ἀρρένων καὶ ἓνα δημοτικὸ σχολεῖο θηλέων, μὲ 200 μαθητὲς καὶ 60 μαθήτριες, πέντε δασκάλους καὶ μία δασκάλα.

Μὲ ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, πού εἶχε σταλεῖ ἀπὸ τὸν ἐκ Δελβίνου Πατριάρχη Σωφρόνιο Β', κατὰ τὴν πρώτην περιόδου του (1773), ἰδρύθηκαν στὶς Κοινότητες Ἄνω καὶ Κάτω Δρόβιανης ἀξιόλογα σχολεῖα, στὰ ὅποια φοιτήσανε πολλοὶ Ἑλληνας καὶ Ἀλβανοὶ τῶν γύρω περιοχῶν. Κατὰ τὴν δεύτερην περιόδου του (1777), κατόρθωσε νὰ ἐξασφαλίσει τοὺς πόρους γιὰ τὴν λειτουργία καὶ τῶν δύο αὐτῶν σχολείων, μὲ τὴν ἐθελουσία ἐκποίηση ὅλων τῶν χρυσαφικῶν καὶ ἀσημικῶν τῶν γυναικῶν τῆς Δρόβιανης, δημιουργῶντας ἓνα σημαντικὸ κεφάλαιο πού ἀπέδιδε ἀρκετὸ ἐτήσιο εἰσόδημα. Λέγεται μάλιστα ὅτι γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶχαν χρυσαφικὰ καὶ ἀσημικὰ οἱ Δροβιανίτισσες.

1. Ἐφ. «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» ἔτος Η' φ. 15/8.12.1893 καὶ ἔφ. «Φωνὴ τῆς Ἡπείρου» φφ. 62/19.11.1893, 74/11.2.1894, 79/18.3.1894, 81/1.4.1894 καὶ 82/8.4.1894.

Βαθμηδὸν τὰ σχολεῖα αὐτὰ προήχθησαν σὲ ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ μετὰ τὴν ἴδρυση «Ἑλληνικῶν» σχολείων στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, λειτούργησαν, ἀπὸ τὸ 1839 (Συνθήκη Ἀνδριανούπολης) καὶ στὶς δύο Κοινότητες (Ἄνω καὶ Κάτω Δρόβιανη) ἀλληλοδιδασκτικὰ (δημοτικὰ) καὶ «Ἑλληνικὰ» σχολεῖα. Τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτὰ στεγάζονταν σὲ μεγαλοπρεπῆ διδασκτήρια καὶ οἱ Κοινότητες ἀμιλλῶντο μεταξύ τους ποιά θὰ ἔχει τοὺς πλέον κατηρτισμένους δασκάλους, μὲ ἰδιαίτερη προτίμηση στοὺς ἀποφοίτους τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς Ἰωαννίνων. Μέχρι τὸ 1878 τὰ σχολεῖα ἦσαν μόνο ἀρρένων, διότι τὰ κορίτσια σπάνια μάθαιναν λίγα γράμματα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξης.

Τὸ πρῶτο σχολεῖο θηλέων ποὺ ἰδρύθηκε στὴ Βορ. Ἡπειρο, μετὰ τὰ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα στὸ Κεστοράτι (1874), ἦταν αὐτὸ τῆς Δρόβιανης, τὸ ὁποῖο πρωτολειτούργησε τὸ 1878 στὴν Κάτω Δρόβιανη μὲ φροντίδες τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἀδελφότητος» Πατρῶν. Τὸ 1894 ἡ «Ἀδελφότης», ἡ ὁποία εἶχε ἀναλάβει τὴ διοίκηση τῶν σχολείων, ἀποφάσισε τὴν ἔνωσή τους καὶ ὠνόμασε τὸ μὲν ἀρρεναγωγεῖο «Κεντρικὴ Ἀστικὴ Σχολή», τὸ δὲ θηλέων «Ζάππειο Παρθεναγωγεῖο». Τὰ σχολεῖα αὐτὰ ἔγιναν τὸ πολιτιστικὸ κέντρο τῆς Δρόβιανης, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο περιστρέφονταν ὅλες οἱ πνευματικὲς ἐκδηλώσεις. Ἡ «Κεντρικὴ Ἀστικὴ Σχολή» διέθετε καὶ νηπιαγωγεῖο, ἦταν ὀνομαστή σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ καὶ ἐθεωρεῖτο τὸ καλύτερο σχολεῖο μετὰ τὰ Ζωγράφεια (Κεστοράτι) καὶ Ζάππεια (Λάμποβο) Ἐκπαιδευτήρια. Λειτούργησε δὲ ἀνελλιπῶς μέχρι τὸ 1914–15 ποὺ ἀφομοιώθηκαν τὰ σχολεῖα καὶ μὲ φροντίδες τοῦ Μ. Λάππα ἰδρύθηκε στὴ Δρόβιανη τὸ πρῶτο Ἡμιγυμνάσιο τῆς Ἡπείρου. Τὸ «Παρθεναγωγεῖο» προικοδοτήθηκε μὲ κληροδότημα τοῦ Κ. Ζάππα καὶ λειτούργησε κανονικὰ μέχρι τὴν ἰταλικὴ κατοχὴ (1916). Τὸ κληροδότημα αὐτὸ ἐξασφαλίστηκε μὲ ἐνέργειες τοῦ Δροβιανίτη καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστη-

μίου Μίνου Λάππα και ἀνήρχετο σὲ 1.200 χρυσῆς δραχμῆς κατ' ἔτος, βάσει τῆς ἀπὸ 18.1.1891 διαθήκης τοῦ εὐεργέτη Κ. Ζάππα. Μετὰ τὴν ἔνωσή τους, ποὺ γιορτάσθηκε μὲ ἰδιαίτερη λαμπρότητα, ἀνήμερα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου 1894, τὰ ἐκπαιδευτήρια στεγάσθηκαν σὲ εἰδικὸ κτίριο, στὸν κεντρικὸ λόφο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου καὶ ὁ ὁμώνυμος ναός. Τὸ κτίριο αὐτὸ εἶχε χτιστεῖ τὸ 1888 ἀπὸ τὴν «Ἀδελφότητα» γιὰ διδακτῆριο ὑφαντικῆς καὶ ἐλλείψει πόρων, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἰδρυτῆ του Δ. Μανθόπουλου Ζαγορίσιου (1890), ἔπαυσε νὰ λειτουργεῖ. Ὅσο γιὰ τὴν παιδεία ποὺ παρείχετο, εἶχε ἀρχαιολατρικῆς καταβολῆς καὶ κλασσικὸ προσανατολισμὸ καὶ ἀπέβλεπε στὴ σμίλευση συνειδήσεων πιστῶν στὶς ἐθνικῆς παραδόσεις.

Ἐφορος τῶν ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτηρίων διετέλεσε γιὰ πολλὰ χρόνια, μαζί μὲ ἄλλους ἐπιφανεῖς Δροβιανῖτες καὶ ὁ Νικόλαος Μυστακίδης, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐξοικονόμηση τῶν ἀναγκαίων πόρων καὶ γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τους καὶ ταμίας ὁ Μηνᾶς Ε. Καλλιᾶφας. Οἱ πρῶτοι διδάξαντες στὴν «Κεντρικὴ Ἀστικὴ Σχολή» ἦσαν οἱ δάσκαλοι Σταῦρος Τάτσης, διευθυντῆς, Παναγιώτης Βολίδης καὶ Κωνσταντῖνος Δζιούμπης. Στὴ συνέχεια διετέλεσε διευθυντῆς ὁ δάσκαλος Θωμᾶς Παναγιωτίδης ἀπὸ τὸ Λάμποβο. Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας της δίδαξαν σ' αὐτὴν πολλοὶ δάσκαλοι ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴ Δρόβιανη καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Ἠπείρου. Στὸ «Ζάππειο Παρθεναγωγεῖο» δίδαξαν οἱ δασκάλες Παρασκευὴ Στ. Δρόσου, διευθύντρια, Ἀδίδαξαν οἱ δασκάλες Παρασκευὴ Στ. Δρόσου, διευθύντρια, Ἀναστασία Σπ. Δρόσου, Μ. Γούναρη ἐκ Πατρῶν, Εὐανθία Τζιατζιά καὶ ἄλλες.

Γιὰ τὴ συντήρηση τῶν σχολείων διέθεσαν μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ πολλοὶ Δροβιανῖτες, ποὺ εἶχαν μετοικήσει σὲ διάφορα μέρη τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ στὸ Ἐξωτερικό.

Τὸ 1918 τὸ Ἰταλικὸ Κράτος διέλυσε τὰ «Ἑλληνικά» σχολεῖα καὶ τὸ 1922 περιορίστηκε ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸ Κράτος ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας στὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα κι ἔτσι ἄρχισε νὰ ἀνακόπτεται ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ πνευματικὴ παράδοση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Παράλληλα μὲ τὴ μέριμνα γιὰ τὴν παροχὴ ἐγκύκλιας ἐκπαίδευσης, ἐκδηλώθηκε σημαντικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ κληροδοτηθοῦν στοὺς νέους τὰ μέσα τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης, κατὰ τὸ παιδευτικὸ ἰδεῶδες τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ νὰ δοθεῖ στὰ κορίτσια ἡ δυνατότητα νὰ ἐπιδοθοῦν στὴν πλεκτικὴ καὶ ὑφαντικὴ, λόγῳ τοῦ ὅτι πολλοὶ κάτοικοι ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν κτηνοτροφία καὶ ἡ παραγωγὴ μαλλιῦ ἦταν μεγάλη. Γι' αὐτὸ καὶ ἔγιναν ἀρκετὲς προσπάθειες νὰ ἰδρυθεῖ καὶ νὰ λειτουργήσῃ διδασκῆριον ὑφαντικῆς, πὺ δὲς προῆλθαν ἀπὸ τὰ πλεόν ἀστικοποιημένα στοιχεῖα. Τὸ 1902 ὁ Πέτρος Πράτσικας (†1903), πὺ ζοῦσε στὴν Ἀλεξάνδρεια, κληροδότησε κατ' ἔτος στὴ γενέτειρά του 40 χρυσὰ εἰκοσόφραγκα, γιὰ τὴ λειτουργία ὑφαντηρίου πὺ πίστευε ὅτι ὑπῆρχε. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἀγοράστηκαν τὸ 1904, ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του Ἀριστοτέλη – ἐκτελεστὴ τῆς διαθήκης του – σύγχρονα μηχανήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξοπλίστηκε σχολὴ ὑφαντικῆς πὺ ἐγκαινιάστηκε στίς 30 Νοεμβρίου 1905 καὶ ἔκτοτε λειτούργησε στὸ ἄλλοτε διδασκῆριον Ἄνω Δρόβιανης. Τὸ «Πρατσίκειον» ὑφαντῆριον διατηρήθηκε μὲχρι τίς 10 Ἰανουαρίου 1908 πὺ ἀποτεφρώθηκε. Μὲ δαπάνες τῶν κατοίκων καὶ τῶν δύο Κοινοτήτων καὶ μὲ συνεισφορὰς ξενητεμένων συμπατριωτῶν τους ἀνοικοδομήθηκε καὶ πάλι καὶ συνέχισε νὰ λειτουργεῖ κανονικὰ μὲχρις ὅτου τὸ 1930 κτίστηκε νέο διδασκῆριον ὑφαντικῆς στὸν κεντρικὸ λόφον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τὸ ὁποῖον λειτούργησε κανονικὰ μὲ δαπάνες τοῦ «Πρατσικείου» κληροδοτήματος. Τὸ 1929, κατόπιν ἐράνου εἰς μνήμην τοῦ ἐμπόρου Μ. Πετρίδη, ὁ ὁποῖος ζοῦσε στὴν Ἀλεξάν-

δρεια και πέθανε στη Δρόβιανη, αγοράστηκε ειδική πλεκτική και καλτσοπλεκτική μηχανή και διδάχτηκαν το χειρισμό της περίπου είκοσι κορίτσια και από τις δύο Κοινότητες και τα περίχωρα.

Από τα διαθέσιμα ιστορικά τεκμήρια προκύπτει ότι η Δρόβιανη είχε μακρά παράδοση στην παιδεία και τα σχολεία κατείχαν σημαντική θέση στην πολιτιστική της ζωή. Έτσι εξηγείται το μεγάλο ενδιαφέρον των κατοίκων για αυτά και μερικές δημόσιες επικρίσεις κατά των εφόρων, για ελλείψεις στα εκπαιδευτήρια και για μειωμένο ενδιαφέρον στην αντιμετώπιση προβλημάτων τους. Στον τύπο της εποχής έχουν καταχωρηθεί πολλές αναφορές για σχολικές εκδηλώσεις και γιορτές για να τιμηθούν οι Τρεις Ίεράρχες και γίνεται πολύς λόγος για τις δημόσιες εξετάσεις των σχολείων και για τη βράβευση των μαθητών και μαθητριών που άριστευαν. Ο θεσμός των δημοσίων εξετάσεων ξεκίνησε στα μέσα του ΙΗ' αιώνα από τα σχολεία των Έλληνικών Παροικιών και μετά την απελευθέρωση μεταφυτεύτηκε και στα σχολεία του άρτισύστατου Νεοελληνικού Κράτους, χωρίς όμως να υπαχθεί σε ενιαίο μεθοδολογικό σύστημα, διότι σε κάθε σχολείο εφαρμόζοταν αυτό που ο Σχολάρχης και η διοίκηση θεωρούσαν κατάλληλο. Η διάρκεια των εξετάσεων ήταν ανάλογη με τον αριθμό των μαθητών. Διακρίνονταν σε προαγωγικές και απολυτήριες, ήσαν πάντοτε προφορικές και η διενέργειά τους γινόταν σε δημόσια τελετή, που προσλάμβανε πανηγυρικό χαρακτήρα, παρουσία των τοπικών πολιτικών και εκκλησιαστικών αρχών, των επιτρόπων και δασκάλων της σχολής, των γονέων των μαθητών και προσκεκλημένων. Κατά την τελετή συνηθιζόταν να εκφωνείται από τον Σχολάρχη ή κάποιον από το διδακτικό προσωπικό πανηγυρικός λόγος σχετικός με την παιδεία και επακολουθούσε η βράβευση των μαθητών για την επίδοσή τους και σε πολλά σχολεία και των

δασκάλων, σάν ήθικη ανταμοιβή για τὸ ἔργο τους, ποὺ κρινόταν στὶς δημόσιες ἐξετάσεις. Ὁ θεσμὸς αὐτὸς μεταφυτεύτηκε καὶ στὴ Δρόβιανη καὶ καθιερώθηκε ἡ ἀπονομὴ δύο βραβείων, στὸ τέλος κάθε σχολικοῦ ἔτους, δύο χρυσῶν λιρῶν Ἀγγλίας τὸ καθένα. Τὰ βραβεῖα αὐτὰ ἀπονέμονταν σὲ ἀριστεύσαντας μαθητὰς, τὸ «*Πετρίδειον*» ἀπὸ τὸ 1901 ποὺ θεσπίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη Πετρίδη, ἰατρό, διευθυντὴ τοῦ χειρουργικοῦ τμήματος στὸ Ἑλληνικὸ νοσοκομεῖο τῆς Ἀλεξάνδρειας, εἰς μνήμη τῆς μητέρας του πρεσβυτέρας Ἑλένης Πετρίδη καὶ τὸ «*Πρατσίκειον*» ἀπὸ τὸ 1902 ποὺ θεσπίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη Πράτσικα καὶ ἓνα τρίτο τῆς «*Alliance Française*» τῶν Παρισίων, γι' αὐτοὺς ποὺ ἀρίστευαν στὴ γαλλικὴ γλώσσα. Τὸ τελευταῖο καθιερώθηκε μὲ ἐνέργειες τοῦ τότε (1901) Γάλλου πρόξενου στὰ Ἰωάννινα Ε. Φουρνιέ, ὁ ὁποῖος περνῶντας ἀπὸ τὴ Δρόβιανη τὸ Δεκέμβριο 1900, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς προκρίτους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ Νικ. Μυστακίδης, ἐπισκέφθηκε τὰ ἐκπαιδευτήρια, ἔμεινε κατάπληκτος ἀπὸ τὴν ἐπίδοση τῶν μαθητῶν στὴ γαλλικὴ γλώσσα καὶ εἰσηγήθηκε τὴ βράβευση τοῦ διευθυντῆ τῆς «*Ἀστικῆς Σχολῆς*» Θωμᾶ Παναγιωτίδη δι' ἀργυροῦ μεταλλίου. Οἱ πυκνὲς σχέσεις τῶν Δροβιανιτῶν μὲ τὸν ἔξω κόσμον καὶ ἰδίως ἡ τάση τους πρὸς ἀποδημία, λόγω τοῦ ξηροῦ καὶ ἀγόνου ἐδάφους τῆς πατρίδας τους, ἐπέβαλαν τὴν ἐκμάθηση ξένων γλωσσῶν καὶ ἡ συγκυρία αὐτὴ ἐξηγεῖ τὴν καλὴ ἐπίδοση τῶν μαθητῶν στὰ γαλλικά¹.

Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς ἦταν τὰ ὀπωρικά, τὰ βαλανίδια, τὸ λάδι, τὸ κρασί καὶ ὁ καπνὸς ἀρίστης

1. Παν. Ἀραβαντινοῦ: Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας παρ' Ἑλλησιν (Ἰωάννινα 1986) σσ. 129 ἐπ. καὶ 162, ἰδίου: Βιογραφικὴ Συλλογὴ Λογίων τῆς Τουρκοκρατίας (Ἰωάννινα 1960) ἰδίως σσ. 58 ἐπ. καὶ 221 καὶ Βασ. Μπαρᾶ: Τὸ Δέλβινο τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ οἱ γειτονικὲς του περιοχὲς (Ἀθῆναι 1966) σσ. 299 ἐπ., 323 ἐπ., καὶ 338.